

EUROPSKA SREDIŠNJA BANKA (ESB)

Europska središnja banka (ESB) središnja je institucija ekonomske i monetarne unije, a od 1. siječnja 1999. nadležna je za monetarnu politiku u europodručju. ESB i nacionalne središnje banke svih država članica EU-a čine Europski sustav središnjih banaka. Glavni je cilj Europskog sustava središnjih banaka održavanje stabilnosti cijena. Od 4. studenoga 2014. ESB je nadležan za određene zadaće u pogledu bonitetnog nadzora kreditnih institucija u okviru jedinstvenog nadzornog mehanizma. Kao nadzorno tijelo za bankarstvo, ESB ima i savjetodavnu ulogu pri ocjeni sanacijskih planova kreditnih institucija.

PRAVNA OSNOVA

- Članak 3. i članak 13. Ugovora o Europskoj uniji (UEU);
- Glavne odredbe sadržane su u članku 3. stavku 1. točki (c), člancima 119., 123., 127. - 134., 138. - 144., 219. i 282. - 284. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU);
- Protokol (br. 4) o Statutu Europskog sustava središnjih banaka (ESSB) i Europske središnje banke (ESB); Protokol (br. 16) o određenim odredbama koje se odnose na Dansku; koji su dodani UEU-u i UFEU-u;
- Uredba Vijeća (EU) br. 1024/2013 od 15. listopada 2013. o dodjeli određenih zadaća Europskoj središnjoj banci u vezi s politikama bonitetnog nadzora kreditnih institucija (Uredba o jedinstvenom nadzornom mehanizmu);
- Uredba (EU) br. 806/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. srpnja 2014. o utvrđivanju jedinstvenih pravila i jedinstvenog postupka za sanaciju kreditnih institucija i određenih investicijskih društava (Uredba o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu).

ORGANIZACIJA I DJELOVANJE

Prema Ugovorima, glavne zadaće ESB-a uključuju monetarnu politiku europodručja. Uredbom o jedinstvenom nadzornom mehanizmu (SSM) ESB-u su, počevši od studenoga 2014., dodijeljene određene nadzorne funkcije koje se odnose na kreditne institucije.

A. Monetarna funkcija

ESB i nacionalne središnje banke svih država članica čine Europski sustav središnjih banaka (ESSB), dok Eurosustav obuhvaća ESB i nacionalne središnje banke država

članica čija je valuta euro. UFEU se referira na ESSB, a ne na Eurosustav, jer je sastavljen pod pretpostavkom da će sve države članice EU-a naposljetku uvesti euro. Na države članice koje još nisu uvele euro (jer primjenjuju odstupanje ili izuzeće) ne primjenjuju se određene odredbe Ugovora koje se odnose na ESSB, što znači da se opća upućivanja na ESSB u Ugovoru u praksi uglavnom odnose na Eurosustav. Neovisnost ESB-a proizlazi iz članka 130. UFEU-a: „Pri izvršavanju ovlasti i obavljanju zadaća i dužnosti koje su im dodijeljene Ugovorima i Statutom ESSB-a i ESB-a, ni Europska središnja banka ni nacionalne središnje banke kao ni članovi njihovih tijela nadležnih za odlučivanje ne traže i ne primaju naputke od institucija, tijela, ureda ili agencija Unije, bilo koje vlade država članica ili bilo kojeg drugog tijela”.

1. Tijela nadležna za odlučivanje

Tijela ESB-a nadležna za odlučivanje su Upravno vijeće, Izvršni odbor i Opće vijeće. ESSB-om upravljaju tijela ESB-a nadležna za odlučivanje.

a. Upravno vijeće

Upravno vijeće ESB-a sastoji se od članova Izvršnog odbora ESB-a i guvernera nacionalnih središnjih banaka država članica u europodručju. U skladu s člankom 12.1 Statuta ESB-a, Upravno vijeće donosi smjernice i odluke potrebne da bi se osiguralo obavljanje tih zadaća. Ono utvrđuje monetarnu politiku i donosi smjernice potrebne za njezinu provedbu. Upravno vijeće donosi Poslovnik ESB-a, obavlja savjetodavne funkcije i odlučuje kako će ESSB biti zastupljen na području međunarodne suradnje (članak 12.3 - 12.5 Statuta ESB-a). Upravno vijeće također može delegirati određene ovlasti Izvršnom odboru (članak 12.1 Statuta ESB-a). Upravno vijeće obično se sastaje dva puta mjesečno. Zbog pridruživanja Litve europodručju 1. siječnja 2015. započela je primjena sustava u sklopu kojega guverneri nacionalnih središnjih banaka naizmjenice dobivaju pravo glasa u Upravnom vijeću. Guverneri iz država koje zauzimaju prvih pet mjesta na ljestvici prema veličini gospodarstva i financijskog sektora međusobno dijele četiri glasa. Svi ostali (trenutačno njih 14) dijele 11 glasova. U korištenju prava glasa guverneri se izmjenjuju na osnovi mjesečne rotacije. Članovi Izvršnog odbora ESB-a imaju trajno pravo glasa.

b. Izvršni odbor

Izvršni odbor sastoji se od predsjednika, potpredsjednika i još četiriju članova. Imenuje ih Europsko vijeće kvalificiranom većinom po preporuci Vijeća nakon savjetovanja s Europskim parlamentom i Upravnim vijećem. Mandat članova traje osam godina i ne može se obnavljati (članak 283. stavak 2. UFEU-a i članci 11.1 i 11.2 Statuta ESB-a). Izvršni odbor odgovoran je za tekuće i svakodnevno poslovanje ESB-a (članak 11.6 Statuta ESB-a). On provodi monetarnu politiku u skladu sa smjernicama i s odlukama koje donosi Upravno vijeće te daje naputke nacionalnim središnjim bankama. Izvršni odbor priprema sastanke Upravnog vijeća.

c. Opće vijeće

Opće vijeće treće je tijelo ESB-a nadležno za odlučivanje (članak 141. UFEU-a; članak 44. Statuta ESB-a), ali samo dok postoje države članice EU-a koje još nisu prihvatile euro. Opće vijeće čine predsjednik i potpredsjednik ESB-a te guverneri nacionalnih središnjih banaka svih država članica EU-a. Na sastancima Općeg vijeća

mogu sudjelovati i ostali članovi Izvršnog odbora, ali bez prava glasa (članak 44.2 Statuta ESB-a).

2. Ciljevi i zadaće

U skladu s člankom 127. stavkom 1. UFEU-a, glavni cilj ESSB-a je održavanje stabilnosti cijena. Ne dovodeći u pitanje taj cilj, ESSB također podržava opće ekonomske politike Unije kako bi doprinio ostvarivanju ciljeva Unije utvrđenih u članku 3. UEU-a. ESSB djeluje u skladu s načelom otvorenog tržišnog gospodarstva sa slobodnim tržišnim natjecanjem te u skladu s načelima određenima člankom 119. UFEU-a. Osnovni zadaci ESSB-a (članak 127. stavak 2. UFEU-a, članak 3. Statuta ESB-a) su: definiranje i provedba monetarne politike Unije; obavljanje deviznih poslova u skladu s odredbama članka 219. UFEU-a; držanje i upravljanje službenim deviznim pričuva država članica; te promicanje nesmetanog funkcioniranja platnih sustava.

3. Ovlasti i instrumenti

ESB ima isključivo pravo odobriti izdavanje euronovčanica. Države članice mogu izdavati eurokovanice uz odobrenje ESB-a u pogledu opsega izdanja (članak 128. UFEU-a). ESB donosi uredbе i odluke potrebne za obavljanje zadaća koje su povjerene ESSB-u temeljem Ugovora i Statuta ESB-a. Povrh toga, daje preporuke i mišljenja (članak 132. UFEU-a). Savjetovanje s ESB-om mora se provesti u slučaju bilo kakvog predloženog akta Unije iz njegova područja nadležnosti, dok se nacionalna tijela moraju s njim savjetovati u vezi s nacrtima propisa iz područja njegove nadležnosti (članak 127. stavak 4. UFEU-a). ESB može donositi mišljenja o pitanjima o kojima ga se konzultira. Savjetovanje s ESB-om također se provodi u vezi s odlukama o usvajanju zajedničkih stajališta i u vezi s mjerama za jedinstvenu zastupljenost europodručja u okviru međunarodnih financijskih institucija (članak 138. UFEU-a). ESB uz pomoć nacionalnih središnjih banaka prikuplja potrebne statističke podatke ili od nadležnih nacionalnih tijela ili izravno od gospodarskih subjekata (članak 5. Statuta ESB-a). U Statutu ESB-a navode se razni instrumenti kojima se ESB može koristiti da bi ispunio svoje monetarne funkcije. ESB i nacionalne središnje banke mogu otvarati račune za kreditne institucije, javne ustanove i druge sudionike na tržištu te prihvaćati imovinu kao osiguranje. ESB može obavljati poslove na otvorenom tržištu i kreditne poslove te može tražiti minimalne pričuve. Upravno vijeće također može dvotrećinskom većinom odlučivati o drugim instrumentima monetarne kontrole. Međutim, člankom 123. UFEU-a zabranjuje se monetarno financiranje i ograničava primjena instrumenata monetarne politike. ESB može osigurati infrastrukturu i donijeti nadzorne politike radi osiguranja učinkovitog i pouzdanog klirinškog i platnog sustava. Također može uspostaviti odnose sa središnjim bankama i s financijskim institucijama u drugim zemljama te međunarodnim organizacijama.

4. Države članice s odstupanjem ili pravom izuzeća

Člancima od 139. do 144. UFEU-a utvrđene su posebne odredbe za države članice koje temeljem Ugovora imaju obvezu uvesti euro, ali još nisu ispunile potrebne uvjete za to („države članice s odstupanjem”). Na te se države članice ne primjenjuju određene odredbe iz Ugovora, npr. ciljevi i zadaće ESSB-a (članak 127. stavci 1. – 3. i stavak 5. UFEU-a) i izdavanje eurokovanica (članak 128. UFEU-a). Danskoj je odobreno

izuzeće te stoga nije obvezna pristupiti europodručju, kako je utvrđeno u Protokolu br. 16 priloženom UFEU-u.

B. Nadzorna funkcija

ESB je od studenoga 2014. nadležan za nadzor svih kreditnih institucija u državama članicama koje sudjeluju u jedinstvenom nadzornom mehanizmu (SSM), što podrazumijeva izravan nadzor za najveće banke i neizravan za ostale kreditne institucije. U toj funkciji blisko surađuje s drugim subjektima u Europskom sustavu financijskog nadzora (ESFS). ESB i nadležna nacionalna tijela država članica iz europodručja zajedno čine jedinstveni nadzorni mehanizam (SSM). Nadležna tijela država članica koje ne pripadaju europodručju mogu sudjelovati u SSM-u. ESB izravno nadzire najveće banke, dok nacionalna nadzorna tijela i dalje nadgledaju ostale banke. U sklopu svojih glavnih zadaća ESB i nacionalna nadzorna tijela dužni su provjeravati postupaju li banke u skladu s bankarskom regulativom EU-a i rano pristupiti rješavanju problema.

1. Organizacijsko tijelo: Nadzorni odbor

Nadzorni odbor ESB-a čine predsjednik, potpredsjednik, četiri predstavnika ESB-a (čije dužnosti ne smiju biti izravno povezane s monetarnom funkcijom ESB-a) i po jedan predstavnik nadležnog nacionalnog tijela u svakoj državi članici koja sudjeluje u SSM-u. Predsjednika i potpredsjednika, koje predlaže ESB, mora odobriti Europski parlament. Odluke Nadzornog odbora donose se običnom većinom. Nadzorni odbor unutarnje je tijelo čija je zadaća planiranje, priprema i provedba nadzornih funkcija ESB-a. On priprema i predlaže dovršene nacрте nadzornih odluka Upravnom vijeću. Te se odluke usvajaju ako ih Upravno vijeće unutar određenog vremenskog roka ne odbije. Ako se država članica koja sudjeluje u SSM-u, a nalazi se izvan europodručja, ne slaže s nacrtom odluke Nadzornog odbora, primjenjuje se poseban postupak te dotična država članica čak može zatražiti prekid bliske suradnje.

2. Ciljevi i zadaće

Zadaće ESB-a kao nadzornog tijela za bankarstvo uključuju izdavanje i ukidanje odobrenja za rad kreditnim institucijama, osiguravanje usklađenosti s bonitetnim zahtjevima, provođenje nadzornih pregleda i sudjelovanje u dodatnom nadzoru financijskih konglomerata. Također je zadužen za pitanja sistemskih i makrobonitetnih rizika.

3. Ovlasti i instrumenti

Kako bi mogao obavljati svoju nadzornu ulogu, ESB ima istražne ovlasti (traženje informacija, opće istrage i nadzor na licu mjesta) te posebne nadzorne ovlasti (npr. odobrenja za rad kreditnih institucija). ESB također može nametati administrativne kazne. Nadalje, može od kreditnih institucija zahtijevati veće zaštitne slojeve kapitala.

C. Ostale funkcije

ESB-u su na temelju drugih pravnih osnova dodijeljene i dodatne zadaće. Ugovorom o Europskom stabilizacijskom mehanizmu (ESM), koji je na snazi od rujna 2012., uspostavljen je ESM kao međunarodna financijska institucija, a ESB-u su dodijeljene određene zadaće u vezi s odobravanjem financijske pomoći, koje uglavnom obuhvaćaju ocjene i analize. U skladu s Uredbom o osnivanju Europskog odbora

za sistemske rizike (ESRB), koji je zadužen za makrobonitetni nadzor financijskog sustava unutar Europske unije, ESB pruža usluge tajništva ESRB-u, koje mu osigurava analitičku, statističku, logističku i administrativnu podršku. Predsjednik ESB-a ujedno je i predsjednik ESRB-a. ESB ima savjetodavnu ulogu u ocjeni sanacijskih planova kreditnih institucija u skladu s Direktivom o oporavku i sanaciji banaka te Uredbom o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu. U okviru jedinstvenog sanacijskog mehanizma (SRM) ESB provodi analize kako bi ustanovio propada li određena kreditna institucija ili je vjerojatno da će propasti te o tome izvještava Europsku komisiju i Jedinstveni sanacijski odbor. Sanacijska tijela nadležna su za odlučivanje o odgovarajućim sanacijskim mjerama. Jedinstveni sanacijski odbor središnje je tijelo za donošenje odluka u okviru jedinstvenog sanacijskog mehanizma. Njegov je zadatak osigurati učinkovitu sanaciju kreditnih institucija i ostalih subjekata u svojoj nadležnosti koji se suočavaju s ozbiljnim poteškoćama, i to uz minimalni trošak za porezne obveznike i realno gospodarstvo. U potpunosti je operativan od 1. siječnja 2016.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Predsjednik ESB-a izvještava Parlament o monetarnim pitanjima tijekom monetarnog dijaloga koji se odvija svaka tri mjeseca. ESB priprema i godišnje izvješće o monetarnoj politici koje predstavlja Parlamentu. Parlament donosi rezoluciju o tom godišnjem izvješću. Zastupnici u Europskom parlamentu mogu ESB-u uputiti pitanja za pisani odgovor. Savjetovanje s Parlamentom provodi se i u [postupku imenovanja članova Izvršnog odbora ESB-a](#).

Nove nadzorne odgovornosti ESB-a prate dodatni zahtjevi u vezi s odgovornošću koji se temelje na Uredbi o SSM-u. Praktični modaliteti u tom pogledu uređeni su Međuinstitucionalnim sporazumom (IIA) između Parlamenta i ESB-a. Mehanizmi odgovornosti uključuju pojavljivanje predsjednika Nadzornog odbora pred nadležnim odborom, tj. Odborom za ekonomsku i monetarnu politiku (ECON); odgovaranje na pitanja Parlamenta; i, na zahtjev, povjerljive usmene rasprave s predsjednikom i potpredsjednikom nadležnog odbora. ESB uz to priprema i godišnje izvješće o nadzoru, koje predsjednik Nadzornog odbora predstavlja Parlamentu.

Dražen Rakić
02/2020

